

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

FORMATION OF SOFT SKILLS IN HIGHER EDUCATION APPLICANTS: METHODOLOGY, CHALLENGES, PROSPECTS

У статті розкрито теоретико-методологічні засади формування soft skills у здобувачів вищої освіти й окреслено їх значення для професійної підготовки майбутніх фахівців. Встановлено, що вища освіта функціонує як інтегральне середовище розвитку комунікативних, аналітичних, організаційних і проєктних умінь, які становлять основу м'яких навичок. З'ясовано, що дисципліни гуманітарного спрямування, зокрема мовні та документознавчі курси, забезпечують розвиток структурованого мислення, професійної комунікації та здатності до критичного аналізу інформації. Наголошено, що виконання письмових, усних та аналітичних завдань формує здатність аргументувати позицію, послідовно структурувати повідомлення й адаптувати комунікацію до фахового контексту. Підкреслено, що практики групової діяльності (ділові ігри, кейси, проєкти, тренінги) сприяють формуванню командної взаємодії, відповідальності та здатності координувати спільну роботу. Констатовано, що розвиток soft skills значною мірою забезпечується у процесі проєктного навчання, яке підтримує ініціативність, самостійність, аналітичність і здатність ухвалювати рішення в умовах невизначеності. Встановлено, що набуття м'яких навичок корелює з вимогами Національної рамки кваліфікацій, де послідовно ускладнюються когнітивні, комунікативні й діяльнісні характеристики на кожному рівні освіти. Зауважено, що інтеграція завдань з української мови професійного спрямування, документознавства та іноземної мови забезпечує розвиток умінь аналізувати інформацію, стандартизувати документи, використовувати фахову термінологію та адаптувати комунікацію до міжкультурного середовища. Підкреслено, що інноваційні підходи (дебати, онлайн-дискусії, віртуальні тренінги) залишаються ефективними навіть у дистанційному форматі та підтримують розвиток критичного мислення, комунікації й лідерського потенціалу. Констатовано, що поєднання аудиторної та позааудиторної діяльності створює умови для практичного застосування soft skills у реальних професійно орієнтованих ситуаціях.

Ключові слова: soft skills, вища освіта, гуманітарні дисципліни, комунікативна компе-

тентність, критичне мислення, проєктне навчання.

The article reveals the theoretical and methodological foundations of soft skills development in higher education students and outlines their significance for the professional training of future specialists. It has been established that higher education functions as an integrated environment for the development of communicative, analytical, organizational, and project-related skills, which constitute the basis of soft skills. It has been determined that humanities disciplines, Ukrainian language for professional direction and documentation courses, facilitate the development of structured thinking, professional communication, and the ability to critically analyze information. Emphasis is placed on the fact that the completion of written, oral, and analytical tasks fosters the ability to argue a position, structure messages coherently, and adapt communication to a professional context. It is highlighted that group activities (business games, case studies, projects, and training sessions) contribute to the formation of teamwork, responsibility, and the ability to coordinate collaborative work. It has been noted that the development of soft skills is largely ensured through project-based learning, which promotes initiative, independence, analytical thinking, and decision-making under conditions of uncertainty. It is defined that the acquisition of soft skills correlates with the requirements of the National Qualifications Framework, where cognitive, communicative, and activity-related characteristics progressively increase at each educational level. It is observed that the integration of tasks in business Ukrainian, documentation, and foreign languages ensures the development of skills to analyze information, standardize documents, use professional terminology, and adapt communication to an intercultural environment. It is emphasized that innovative approaches (debates, online discussions, virtual training) remain effective even in a remote format and support the development of critical thinking, communication, and leadership potential. It has been concluded that the combination of classroom and extracurricular activities creates conditions for the practical application of soft skills in real professionally-oriented situations.

Key words: soft skills, soft skills, higher education, humanities disciplines, communicative competence, critical thinking, project-based learning.

УДК 378.147:005.336.5
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/89.23>
Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

Голопич І.М.,
orcid.org/0000-0002-1831-9752
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних
дисциплін та українознавства
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Постановка проблеми. Нині освітній простір характеризується зростанням вимог до підготовки фахівців, здатних ефективно діяти в умовах високої динаміки суспільних трансформацій, що зумовлює необхідність переосмислення змісту та методології професійної освіти. У цьому контексті дедалі більшої актуальності набуває проблема формування комплексу м'яких навичок (soft skills), які забезпечують успішну інтеграцію майбутніх фахівців у професійне середовище. Водночас наявні освітні практики демонструють суперечність

між потребою у цілеспрямованому розвитку таких умінь й обмеженими можливостями їх реалізації в межах традиційних академічних підходів. Тому саме ця суперечність актуалізує необхідність наукового аналізу формування soft skills, що визначає перспективу цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростання наукового інтересу до проблематики формування soft skills у здобувачів вищої освіти. Зокрема, Шевченко І., Шелевер О. та Маркова В. акцентують увагу на значущості

розвитку soft skills як важливого чинника професійної успішності майбутніх фахівців [8]. Кірдан О. та Кірдан О. розглядають особливості інтеграції soft skills у структуру освітнього процесу закладу вищої освіти [1]. Натомість Ткаченко І., Денека М. та Дещенко О. аналізують сучасні інноваційні тенденції впровадження soft skills у вищій школі [7]. Поряд із тим, Коляда Н. та Кравченко О. презентують практичний досвід впровадження програм розвитку м'яких навичок у закладі вищої освіти [2]. Зі свого боку Максимець О. обґрунтовує доцільність застосування інтерактивних методів та мовознавчих дисциплін як ефективного середовища для формування soft skills [4]. Крім того, Кухарчук І. розкриває потенціал мовної підготовки як важливого чинника формування комунікативної, соціальної та міжкультурної компетентностей, що становлять основу soft skills у здобувачів вищої освіти [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми пов'язане з недостатньою увагою до комплексного вивчення процесу формування soft skills у міждисциплінарному вимірі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття теоретико-методологічних засад, виявлення важливих проблем й окреслення перспектив ефективного формування soft skills у здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вища освіта розглядається як важливе середовище для формування soft skills, оскільки її структура містить комплекс освітніх, комунікативних і соціально орієнтованих завдань, що сприяють розвитку інтегрованих компетентностей майбутніх фахівців. Насамперед освітній процес у закладах вищої освіти передбачає виконання значної кількості письмових та усних завдань, що забезпечує формування комунікативної компетентності здобувачів [8, с. 271]. Наприклад, у контексті таких дисциплін, як «Українська мова професійного спрямування» чи «Мовна підготовка. Мовна комунікація в професійній діяльності», курсанти навчаються структурувати висловлювання, дотримуватися мовленнєвого етикету, використовувати фахову термінологію, а також застосовувати стандартизовані формули професійного спілкування, що своєю чергою формує здатність чітко, коректно та аргументовано висловлювати думки в усній та письмовій формах, що є важливою складовою soft skills.

Відтак, формування м'яких навичок забезпечується у процесі опрацювання навчальної інформації, аналізу її змісту та перевірки достовірності, що сприяє розвитку критичного мислення й аналітичних умінь. Наприклад, під час виконання завдань із дисципліни «Документування в службовій діяльності» курсанти вчаться оцінювати юридичну значущість документів, визначати їх структурну відповідність та формулювати обґрунтовані висновки, що сприяє розвитку навичок прийняття рішень у професійних ситуаціях.

Водночас групова форма навчальної діяльності, зокрема під час виконання ділових ігор, кейс-завдань і міждисциплінарних тренінгів, є ефективним засобом формування навичок командної взаємодії. За таких умов здобувачі виконують розподіл функцій, узгоджують позиції, обирають стратегії досягнення спільної мети, що формує вміння співпрацювати, домовлятися, брати відповідальність за результат виконаних завдань. Наприклад, під час спільної підготовки презентації або розробки проєкту з дисципліни «Мовна підготовка. Мовна комунікація в професійній діяльності» здобувачі набувають досвіду командної комунікації та взаємної підтримки, що є необхідним для формування лідерського потенціалу, ініціативності й проактивності.

Крім того, системне виконання навчальних завдань, підготовка до семінарів, модульного контролю й участь у практичних заняттях сприяють розвитку навичок тайм-менеджменту. Відтак, здобувачі вищої освіти поступово набувають умінь планувати власну діяльність, визначати пріоритети, ефективно розподіляти ресурси часу й оцінювати результати виконаних завдань. У цьому контексті, зокрема, складання графіка підготовки до заліків і виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань є ефективною практикою розвитку навичок самоменеджменту та самоорганізації, що сприяє формуванню відповідальності, дисциплінованості й здатності працювати в умовах обмежених часових ресурсів.

Разом із цим, участь у міжфакультетських семінарах, студентських форумах, наукових конференціях, дискусійних панелях і круглих столах сприяє розвитку емоційного інтелекту, що проявляється у здатності розуміти емоційні стани інших, будувати конструктивний діалог, виявляти толерантність і повагу до альтернативних позицій.

Варто зазначити, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 № 1341 [6] визначено рівні кваліфікацій вищої освіти, які корелюють із циклами Європейського простору вищої освіти. Зокрема, молодший бакалавр співвідноситься з 5 рівнем, бакалавр – із 6 рівнем, магістр – із 7 рівнем, а доктор філософії та доктор мистецтва – з 8 рівнем. Перш ніж деталізувати вимоги до рівнів, доцільно звернути увагу на те, що їх зміст демонструє поступове ускладнення когнітивних, комунікативних і діяльнісних характеристик й опосередковано визначає траєкторію розвитку таких важливих умінь, як критичне мислення, комунікація, організація роботи, відповідальність та автономність. Саме ці компетентності є інтегральною основою для формування soft skills у здобувачів вищої освіти.

Зокрема, зауважимо, що 5 рівень характеризується спеціалізованими емпіричними й теоретичними знаннями у сфері навчання та професійної діяльності, що поєднуються з широким спектром

когнітивних і практичних умінь для розв'язання складних завдань спеціалізованого контексту. Наприклад, у контексті змісту дисциплін гуманітарного циклу на цьому етапі особливо важливо формувати навички коректного укладання службових документів, структурованого опису управлінських рішень та дотримання норм професійного мовлення. Своєю чергою 6 рівень зумовлює необхідність здобуття концептуальних наукових і практичних знань, а також критичного осмислення теорій і методів. На цьому рівні, наприклад, інтеграція завдань з української мови професійного спрямування, зокрема аналізу термінології, укладання пояснювальних записок або підготовки аналітичних довідок, забезпечує формування умінь аргументованого висловлювання, структурування інформації й використання фахової лексики. Натомість 7 рівень визначає важливість формування спеціалізованих концептуальних знань і здатності до оригінального мислення. У структурі освітнього процесу на цьому рівні домінують завдання, спрямовані на підготовку аналітичних проєктів або створення текстів публічних виступів. Водночас 8 рівень передбачає засвоєння концептуальних і методологічних знань із галузей, що підсумовують попередні вимоги, і підносить їх на рівень стратегічного мислення. Наприклад, тут варто формувати завдання, пов'язані з підготовкою наукових доповідей, рецензуванням текстів, які сприяють розвитку стратегічного бачення, уміння здійснювати критичний синтез і впроваджувати інноваційні рішення.

Крім того, відповідно до Стандарту вищої освіти [5] передбачається набуття здобувачами системи загальних компетентностей, що визначають якість їх фахової підготовки й готовність до взаємодії в академічному та професійному середовищі. У цьому контексті першочергового значення набуває володіння українською мовою як засобом професійної комунікації. Зазначено, що здобувач повинен володіти українською мовою в усній і письмовій формах на рівні, достатньому для аргументованого обговорення професійних і наукових питань. Наприклад, у процесі засвоєння теми «Принципи й правила оформлення документів за сферами діяльності» курсанти вчать обґрунтовувати вибір формуляра-зразка, застосовуючи терміни «уніфікована система документації», «реквізит», «внутрішній меморандум», що формує вміння точно формулювати судження й доносити їх до адресата, тобто в такому контексті формуються важливі soft skills комунікації.

Стандарт [5] також визначає необхідність засвоєння іноземної (передусім англійської) мови на рівні B2 для участі в обговоренні теоретичних положень, представлення результатів досліджень і виконання професійних завдань у міжнародному середовищі. Наприклад, під час роботи з шаблонами службових листів англійською мовою

(a came, letter of request, memorandum, statement of purpose) курсанти аналізують лексичні та структурні відмінності між українськими й англійськими документами. Таке завдання сприяє розвитку аналітичного мислення й здатності адаптувати мовні засоби до іншокультурного контексту, тобто важливих soft skills глобальної компетентності. Крім того, Стандарт підкреслює необхідність уміння підтримувати фізичне й психічне здоров'я та брати участь у суспільному житті. Водночас здобувач освіти повинен демонструвати ініціативність, здатність до критичного мислення, уміння працювати в команді й управляти проєктами, що мають соціальне чи культурне значення. Так, під час виконання завдання «Створення пакета організаційно-розпорядчої документації до навчального проєкту» курсанти розробляють «положення про проєкт», «наказ», «службову записку», що формує навички проєктного менеджменту, структурного мислення й колективної координації.

Слід зазначити, що впровадження м'яких навичок у систему вищої освіти передбачає систематичне застосування інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток комунікативних, аналітичних й організаційних компетентностей здобувачів. В українських реаліях цей процес перебуває на початковому етапі, тому що дослідницькі й проєктні методи, дебати, дискусії, ділові та рольові ігри, тренінги й майстер-класи впроваджуються несистемно та охоплюють не всі освітні компоненти. Додатковими стримувальними чинниками є складні соціально-політичні умови й воєнні дії, що обмежують проведення аудиторних занять та унеможливають регулярне застосування активних форматів навчання [7].

Разом із тим, наявні обставини зумовлюють необхідність переорієнтації освітнього процесу на формування soft skills навіть у дистанційному середовищі. Зокрема, презентації досліджень, онлайн-дебати, віртуальні тренінги та інтерактивні дискусії залишаються дієвими інструментами розвитку комунікації, критичного мислення, уміння аргументувати позицію та працювати в команді [7].

У цьому контексті слід виділити приклади з дисциплін гуманітарного спрямування, у межах яких реалізується комплексна робота над професійною мовною та комунікативною компетентністю. Так, під час опрацювання теми «Уніфікація службових документів» із дисципліни «Документознавство» курсанти виконують мікропроєкти, що передбачають розроблення власних структур логістичного документа або інформаційного бюлетеня. Виконання цього завдання сприяє розвитку вміння структурувати інформацію, приймати рішення щодо стандартизації текстових елементів і чітко аргументувати вибір мовних формул, що безпосередньо формують навички аналітичного мислення й командної координації.

З огляду на важливість комунікативної компетентності особливого значення набувають заняття з дисциплін «Мовна підготовка. Мовна комунікація в професійній діяльності» та «Українська мова професійного спрямування». Наприклад, виконання завдань на редагування текстів офіційно-ділового стилю, реконструкцію мовленнєвих ситуацій чи підготовку усних мініпрезентацій формує в здобувачів навички аргументованого висловлення думки, логічного структурування повідомлення й коректної фахової термінологізації. Виконання вищенаведених завдань створює основу для розвитку компетентностей, що визначені в стандартах освіти як важливі (комунікація українською мовою, вміння працювати в мультикультурному середовищі, креативність, уміння діяти ініціативно й планувати власну діяльність).

Потрібно зауважити, що формування soft skills передбачає розширення навчальної активності здобувачів шляхом залучення їх до проєктної діяльності, тому що саме вона забезпечує системне застосування вже сформованих комунікативних умінь у практичних професійно орієнтованих завданнях. Вибір тематики проєктів, визначення обсягу необхідних матеріалів, створення презентацій, буклетів чи портфоліо стимулюють розвиток самостійності, відповідальності, цілеспрямованості й систематичності. Водночас виконання творчих завдань формує мотивацію до самоосвіти, навички раціонального планування часу, здатність до самоконтролю та аналітичного осмислення отриманих результатів [3, с. 72].

З позицій сучасної освітньої методології застосування технології проєктного навчання в структурі реалізації освітніх програм визначається як важливий інструмент цілеспрямованого розвитку особистісного й професійного потенціалу здобувачів вищої освіти. У цьому контексті підкреслюється, що проєктна діяльність забезпечує умови для системного саморозвитку, сприяє усвідомленню професійних і соціальних потреб, а також формує комплекс соціально значущих умінь та навичок, пов'язаних із креативним і критичним мисленням [1, с. 156].

Варто зробити акцент на тому, що проєктне навчання функціонує як механізм формування здатності адаптуватися до динамічних викликів суспільно-економічного середовища, самостійно визначати особисті й професійні цілі, відповідально дотримуватися часових регламентів, налагоджувати ефективну комунікацію та взаємодію в групі. Сукупність окреслених характеристик забезпечує послідовне формування soft skills у здобувачів вищої освіти, що має важливе значення для їх подальшої професійної мобільності [1, с. 156].

З огляду на це, зауважимо, що розвиток таких навичок може бути інтегрований у будь-яку освітню компоненту гуманітарного циклу, оскільки відповідні дисципліни створюють умови для здобуття

комунікативних, аналітичних й організаційних умінь, які є основою сучасної професійної культури.

У цьому аспекті, як приклад, слід відзначити навчальні дисципліни, пов'язані з опрацюванням документів. Зокрема, під час вивчення дисциплін «Документознавство» та «Документування в службовій діяльності» здобувачі набувають умінь структурувати інформацію, систематизувати дані, застосовувати формально-логічні схеми опису управлінських процесів. Представлені завдання сприяють розвитку аналітичного мислення, відповідальності за точність інформації та здатності приймати зважені рішення в умовах обмеженого часу. Наприклад, виконання вправ із моделювання службових документів формує навичку стисло формулювати зміст, дотримуватися норм офіційно-ділового стилю та прогнозувати наслідки управлінських рішень.

Також дисципліни, зорієнтовані на розвиток мовленнєвої компетентності, забезпечують інший вимір формування soft skills. Так, під час вивчення дисциплін «Мовна підготовка. Мовна комунікація в професійній діяльності» та «Українська мова професійного спрямування» здобувачі засвоюють навички аргументованого викладу думок, структурованого аналізу професійних ситуацій, ефективної комунікації в освітньому й адміністративному середовищі. Наприклад, вироблення вміння конструювати переконливі письмові й усні тексти сприяє формуванню компетентностей, пов'язаних із критичним мисленням, умінням презентувати результати діяльності й підтримувати конструктивний діалог у команді.

Слід зазначити, що в сучасному освітньому середовищі критичне мислення розглядається як базова м'яка навичка, що забезпечує здатність до раціонального аналізу інформації та усвідомленого прийняття рішень. Наведена здатність є особливо важливою в умовах інтенсивного інформаційного потоку, коли ефективність професійної діяльності залежить від уміння швидко, коректно й об'єктивно опрацьовувати дані, відрізняти достовірні відомості від хибних і розпізнавати маніпулятивні повідомлення. Зазначена компетентність формується передусім через практичне застосування аналітичних процедур, що підтверджує ефективність методів, орієнтованих на поставлення пізнавальних завдань, моделювання проблемних ситуацій, залучення здобувачів до аргументованого висловлення позицій і виконання операцій порівняльного аналізу за принципом «за» – «проти» [4, с. 342].

Необхідно підкреслити й те, що розвиток критичного мислення тісно пов'язаний із формуванням комунікативної, аналітичної та організаційної самостійності, що своєю чергою забезпечує інтеграцію soft skills у зміст гуманітарних дисциплін. Так, під час вивчення дисциплін, присвячених документуванню, здобувачі працюють із реальними

управлінськими ситуаціями, аналізують коректність формулювань, оцінюють логіку службових текстів і відстежують причинно-наслідкові зв'язки в структурі документа.

Разом із тим дисципліни мовного спрямування забезпечують додаткові можливості для розвитку критичного аналізу. Зокрема, під час вивчення ділового мовлення здобувачі виконують вправи зі створення аргументованих текстів, моделюють ситуації професійної комунікації та опрацьовують стилістичні норми, що дозволяє розвивати вміння послідовно структурувати інформацію та здійснювати її вербальну верифікацію. Наприклад, аналіз мовленнєвих помилок у службових документах сприяє усвідомленню того, що чіткість і точність значень вжитих лексем відіграють велику роль в ефективності управлінських процесів.

Водночас важливо враховувати, що формування м'яких навичок у межах академічних занять може супроводжуватися складнощами, зумовленими організаційними параметрами, зокрема такими, як нормативні вимоги навчальних програм, часові обмеження занять і варіативність педагогічних підходів. Саме тому ефективні результати забезпечує поєднання аудиторної роботи з позааудиторною діяльністю, орієнтованою на створення умов для практичного прояву комунікаційних, координувальних і лідерських умінь [2, с. 141]. У цьому контексті найбільш продуктивними є участь здобувачів у тематичних центрах і професійно орієнтованих ініціативах, де курсанти розв'язують реальні кейси, організовують спільні проекти та взаємодіють у динамічних командах.

Висновки. Проведений аналіз доводить, що система вищої освіти створює цілісне середовище для формування soft skills через інтеграцію комунікативних, аналітичних, організаційних і проєктних завдань. Установлено, що дисципліни гуманітарного циклу, зокрема мовні та документознавчі курси, забезпечують розвиток критичного мислення, структурованого мислення й професійної комунікації, що є базовими складовими м'яких навичок. Узагальнення результатів засвідчує, що групові форми роботи, проєктна діяльність й участь у дослідницьких і комунікативних

практиках формують у здобувачів відповідальність, автономність і готовність до ефективної взаємодії в професійному середовищі. У контексті викладеного зауважимо, що ефективність формування soft skills значною мірою залежить від системності, інноваційності й практичної орієнтованості освітнього процесу, а також від здатності інтегрувати аудиторну й позааудиторну діяльність, що створює умови для повноцінної реалізації комунікативного, аналітичного й організаційного потенціалу здобувачів вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кірдан О., Кірдан О. Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. Вип. 2(6). С. 152–160.
2. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 27, том 3. С. 137–145.
3. Кухарчук І. Формування soft skills у здобувачів вищої освіти у процесі мовної підготовки. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2025. № 1(57). С. 70–77.
4. Максимець О. Інтерактивні методи формування soft skills майбутніх фахівців при вивченні мовознавчих дисциплін. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 73, том 2. С. 340–344.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти: Наказ МОН України від 27.03.2025 № 512. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/67f8d4/5ad/67f8d45ad2919282526794.pdf>
6. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України; Опис від 23.11.2011 № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
7. Ткаченко І. В., Денека М. Т., Дещенко О. М. Сучасні інноваційні тенденції у впровадженні soft skills у вищій освіті: перспективи та потенціал. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 6. DOI: <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.05.29.06>
8. Шевченко І. А., Шелевер О. В., Маркова В. В. Розвиток soft skills у здобувачів освіти як запорука успішної професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Випуск 72. С. 269–272.

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.11.2025

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 30.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025